

Medisch Protocol

Voorbehouden en risicovolle handelingen binnen RAFAEL

LOCATIE ATTLEEPLANTSOEN

Attleeplantsoen 39
3527 BA Utrecht
030 2936351
info@rafaelschool.nl

LOCATIE BONTEKOELAAN

Bontekoelaan 9
3526 RA Utrecht
030 2887932
info@rafaelschool.nl

LOCATIE HART VAN NOORD

Trumanlaan 60 E
3527 BR Utrecht
030 2887932
info@rafaelschool.nl

Inhoud

INLEIDING	3
1. De leerling wordt ziek op school	4
2. Het verstrekken van medicatie op verzoek.....	5
3. Voorbehouden en risicovolle handelingen.....	6
AANSPRAKELIJKHEID.....	7
BIJLAGEN	8
Toestemming tot handelen als een kind ziek wordt	9
Het verstrekken van medicijnen op verzoek	11
Uitvoeren van medische handelingen	13
Bekwaamheidsverklaring	15
Richtlijnen hoe te handelen bij een calamiteit.....	16

INLEIDING

Groepsleiding op school worden regelmatig geconfronteerd met leerlingen die klagen over pijn die meestal met eenvoudige middelen te verhelpen zijn, zoals hoofdpijn, buikpijn, oorpijn of pijn t.g.v. een insectenbeet. Ook krijgt de groepsleiding steeds vaker het verzoek van ouders/verzorgers om hun kinderen, door de arts voorgeschreven medicijnen, toe te dienen. In toenemende mate wordt werkelijk medisch handelen van de groepsleiding binnen het primair, voortgezet en middelbaar beroeps onderwijs gevraagd, zoals het geven van sondevoeding, toedienen van een injectie, het prikken van bloedsuiker etc. Dat betekent dat de groepsleiding soms medische handelingen uitvoert, waarvoor zij niet bekwaam en/of bevoegd zijn. Dit brengt risico's met zich mee, zowel in termen van gezondheid als juridisch. Groepsleiding begeeft zich op het terrein waarvoor zij niet gekwalificeerd zijn. Het management aanvaardt met het verrichten van dergelijke handelingen een aantal verantwoordelijkheden.

Met het oog op de gezondheid van de leerling is het van groot belang dat zij in dergelijke situaties zorgvuldig handelen. Zij moeten daarbij over de vereiste bekwaamheid beschikken. Zowel het management als de groepsleiding moeten zich realiseren, dat wanneer zij fouten maken of zich vergissen, zij voor de handeling aansprakelijk gesteld kunnen worden.

Het is van belang dat het management en de groepsleiding voldoende kennis hebben omtrent de voorwaarden, die nodig zijn om het medisch handelen door groepsleiding op een verantwoorde manier te laten uitvoeren en dat alle randvoorwaarden gerealiseerd zijn.

Wanneer bovenstaande gerealiseerd is, zal de handelingsverlegenheid van de groepsleiding afnemen en zal de zorg op de juiste wijze gewaarborgd kunnen worden.

Gezien het feit dat leerlingen met een cluster 3 indicatie een specifieke doelgroep zijn, waarbij bovenstaande handelingen in verhouding vaker voorkomen, wil Rafael middels dit protocol vastleggen over hoe te handelen in deze situaties.

De drie situaties die we onderscheiden in dit protocol zijn:

1. De leerling wordt ziek op school
2. Het verstrekken van medicatie op verzoek
3. Voorbehouden en risicovolle handelingen

1. De leerling wordt ziek op school

Binnen de groep leerlingen met een cluster 3 indicatie blijkt dat er vaker sprake is van het optreden van ziekteverschijnselen t.g.v. de ziekte of handicap van de leerling. Juist in deze groep is het moeilijk als 'leek' te beoordelen wat er aan de hand is en of een paracetamolletje daarvoor de juiste oplossing is. Met daarbij dat deze leerlingen vaak een uitgebreide medische voorgeschiedenis hebben, waarbij extra voorzichtigheid dient te worden geboden bij het geven van een 'eenvoudig' middel. In zijn algemeenheid is de groepsleiding niet deskundig om een juiste diagnose te stellen. De grootst mogelijke terughoudendheid is hier dan ook geboden. Uitgangspunt moet zijn dat een leerling die ziek is, naar huis moet.

De schoolleiding zal, in geval van ziekte, altijd contact op moeten nemen met de ouders om te overleggen wat er moet gebeuren (is er iemand thuis om het kind op te vangen, wordt het kind gehaald of moet het gebracht worden, moet het naar de huisarts etc.). Ook wanneer de groepsleiding inschat dat een leerling bij een eenvoudig middel gebaat is, dan is het gewenst om altijd eerst contact te zoeken met de ouders. Vraag daarna om toestemming aan de ouders om een bepaald middel te mogen verstrekken (zie: toestemmingsformulier 1).

Problematisch is het wanneer de ouders en andere, door de ouders aangewezen vertegenwoordigers, niet te bereiken zijn. De leerling kan niet naar huis gestuurd worden, zonder dat daar toezicht is. Ook kunnen de medicijnen niet met toestemming van de ouders verstrekt worden. De groepsleiding kan dan besluiten, eventueel na overleg met een collega, om zelf een eenvoudig middel te geven. Daarnaast moet hij/zij inschatten of niet alsnog een (huis)arts geraadpleegd moet worden. Raadpleeg bij twijfel altijd een arts. Zo kan bijvoorbeeld een ogenschijnlijk eenvoudige hoofdpijn een uiting zijn van een veel ernstiger ziektebeeld. Het blijft zaak de leerling voortdurend te observeren. Iedere situatie is anders zodat we niet uitputtend alle signalen kunnen benoemen die zich kunnen voordoen.

Enkele symptomen waar u op kunt letten zijn:

- Toename van de pijn
- Misselijkheid
- Verandering van houding (bijvoorbeeld in elkaar krimpen)
- Verandering van huid (bijvoorbeeld erg bleke of hoogrode kleur)
- Verandering van gedrag (bijvoorbeeld onrust, afnemen van alertheid)

Realiseer je dat je geen arts bent en raadpleeg, bij twijfel, altijd een (huis)arts. Dit geldt uiteraard ook wanneer de pijn blijft, of de situatie zich verergert. De zorgvuldigheid die je hierbij in acht moet nemen is, dat je handelt alsof het je eigen kind is. Kinderen waarvan bekend is dat ze 'zo nodig' medicatie moeten krijgen, bijv. tegen hoofdpijn of puffjes tegen astma, dienen een door de ouders getekende overeenkomst te hebben waarop dat staat en waarop ook staat dat een personeelslid op school dit mag geven. Het kind moet die medicatie dan wel zelf bij zich hebben. Dit mag niet gegeven worden uit de medicijnvoorraad op school.

2. Het verstrekken van medicatie op verzoek

Kinderen met een lichamelijke beperking, lichamelijke ziekte of syndroom krijgen soms medicijnen of andere middelen voorgeschreven die zij een aantal malen per dag moeten gebruiken, dus ook tijdens de schooluren. Te denken valt bijvoorbeeld aan puffjes voor astma, antibiotica, medicatie tegen epilepsie etc. Ouders vragen dan aan de schoolleiding of een leerkracht deze middelen wil verstrekken. In deze situatie is de toestemming van de ouders gegeven. Het is in dit geval van belang deze toestemming schriftelijk vast te leggen (zie toestemmingsformulier 2) Meestal gaat het niet alleen om eenvoudige middelen, maar ook om middelen die bij onjuist gebruik tot schade van de gezondheid van de leerling kunnen leiden. Leg daarom schriftelijk vast om welke medicijnen het gaat, hoe vaak en in welke hoeveelheden ze moeten worden toegediend en op welke wijze dat dient te gebeuren. Hiervoor is een medicijninstructie toegevoegd in bijlage 2.

Leg verder de periode vast, waarin de medicijnen moeten worden verstrekt, de wijze van bewaren, opbergen en de wijze van controle op de vervaldatum. Ouders geven hierdoor duidelijk aan wat zij van de schoolleiding en de groepsleiding verwachten en die weten op hun beurt weer precies wat ze moeten doen en waar ze verantwoordelijk voor zijn. Wanneer het gaat om het verstrekken van medicijnen gedurende een lange periode moet regelmatig met de ouders overlegd worden over de ziekte en het daarbij behorende medicijngebruik op school. Een goed moment om te overleggen is wanneer de ouders een nieuwe voorraad medicijnen komen brengen.

Enkele praktische adviezen:

- Neem de medicijnen alleen in ontvangst wanneer ze in de originele verpakking zitten en uitgeschreven zijn op naam van de betreffende leerling
- Lees goed de bijsluiter, zodat u op de hoogte bent van eventuele bijwerkingen van het medicijn.
- Noteer, per keer, op een aftekenlijst dat u het medicijn aan de betreffende leerling gegeven heeft.

Mocht de situatie zich voordoen dat een kind niet goed op een medicijn reageert of dat er onverhoopt toch een fout gemaakt wordt bij de toediening van een medicijn, bel dan direct met de huisarts of de specialist in het ziekenhuis.

Bel bij een ernstige situatie direct het landelijke alarmnummer **112**

Zorg in alle gevallen dat je duidelijk alle relevante gegevens bij de hand hebt, zoals:

- Naam
- Geboortedatum
- Adres
- Huisarts en/of specialist van de leerling
- Medicatie die is toegediend
- Welke reacties het kind vertoont (evt. welke fout er is gemaakt)

3. Voorbehouden en risicovolle handelingen

Het is van groot belang dat een langdurig ziek kind of een kind met een bepaalde handicap zoveel mogelijk gewoon naar school gaat. Het kind heeft contact met leeftijdsgenootjes, neemt deel aan het normale leven van een schoolkind en wordt daardoor niet de hele dag herinnerd aan zijn handicap of ziek zijn.

Gelukkig zien steeds meer scholen in hoe belangrijk het is voor het psychosociaal welbevinden van het langdurig zieke kind en het kind met een beperking om, indien mogelijk, naar school te gaan.

Medische handelingen

In hoog uitzonderlijke gevallen zullen ouders aan de schoolleiding en groepsleiding vragen handelingen te verrichten, die vallen onder medisch handelen, de zogenaamde voorbehouden en risicovolle handelingen.

Te denken valt daarbij aan het geven van sondevoeding, het meten van de bloedsuikerspiegel bij diabetes patiënten door middel van het vingerprikje.

Deze handelingen kunnen door de ouders zelf of evt. de thuiszorg op school worden verricht. In sommige situaties, vooral als er sprake is van situatie die langere tijd bestaat, wordt door de ouders wel eens een beroep op de schoolleiding en de groepsleiding gedaan.

Schoolbesturen moeten zich, wanneer wordt overgegaan tot het uitvoeren van medische handelingen door de groepsleiding, wel realiseren dat zij daarmee bepaalde verantwoordelijkheden op zich nemen.

Dit hoeft niet onoverkomelijk te zijn, maar het is goed zich te realiseren wat hiervan de consequenties kunnen zijn.

Het zal duidelijk zijn dat de ouders voor dergelijke ingrijpende handelingen hun toestemming moeten geven. Zonder toestemming van de ouders kan de schoolleiding of leraar al helemaal niets doen. Gezien de ingrijpendheid van de handelingen moet de schoolleiding een schriftelijke toestemming van de ouders vragen.

Wettelijke regels

Voor de hierboven genoemde medische handelingen heeft de wetgever een aparte regeling gemaakt. De Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De Wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig niet voor onderwijzend personeel. Dat neemt niet weg dat in deze wet een aantal waarborgen worden gegeven voor een goede uitoefening van de beroepspraktijk aan de hand waarvan ook een aantal regels te geven zijn voor schoolbesturen en groepsleiding als het gaat om in de Wet BIG genoemde medische handelingen.

Bepaalde medische handelingen – **de zogenaamde voorbehouden handelingen** – mogen alleen worden verricht door artsen.

Anderen dan artsen mogen medische handelingen alleen verrichten in opdracht van een arts. De betreffende arts moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet bevoegd is, wel de bekwaamheid bezit om die handelingen te verrichten.

Bij deze voorbehouden handelingen moet er een uitvoeringsverzoek van zowel ouders als arts aanwezig zijn.

AANSPRAKELIJKHEID

Vorenstaande is ook van toepassing wanneer groepsleiding bij een leerling een medische handeling verricht. Technisch gezien valt groepsleiding niet onder de Wet BIG. Deze geldt alleen voor medische- en paramedische beroepen.

Soms wordt groepsleiding betrokken bij de zorg rond een ziek kind en worden daarmee partners in de zorg. In zo'n geval kan het voorkomen dat groepsleiding gevraagd wordt om een medische handeling bij een leerling uit te voeren.

Deze, niet alledaagse, positie van de groepsleiding moet hierbij serieus genomen worden.

Daarom moet groepsleiding een gedegen instructie krijgen hoe hij de handeling moet uitvoeren. Het naar tevredenheid uitvoeren van de handeling wordt schriftelijk vastgelegd in een bekwaamheidsverklaring (bijlage 4).

Zodoende wordt een zo optimaal mogelijke zekerheid aan kind, ouders, groepsleiding en schoolleiding gewaarborgd. Ook voor de verzekeraar van de school zal duidelijk zijn dat er zo zorgvuldig mogelijk is gehandeld.

Dit betekent dat groepsleiding in opdracht van een arts moet handelen die hem/haar bekwaam heeft verklaard voor het uitvoeren van de medische handeling.

Binnen organisaties in de gezondheidszorg is het gebruikelijk dat een arts, of een door hem aangewezen en geïnstrueerde vertegenwoordiger, een bekwaamheidsverklaring afgeeft met het oog op eventuele aansprakelijkheden.

Heeft groepsleiding geen bekwaamheidsverklaring, dan kan hij/zij bij onoordeelkundig handelen aangesproken worden voor de aangerichte schade.

Het schoolbestuur is echter weer verantwoordelijk voor datgene wat de groepsleiding doet. Kan een schoolbestuur een bekwaamheidsverklaring van een arts of geïnstrueerde vertegenwoordiger overleggen, dan kan niet bij voorbaat worden aangenomen dat de schoolleiding onzorgvuldig heeft gehandeld.

Een schoolbestuur dat niet kan bewijzen dat groepsleiding voor een bepaalde handeling bekwaam is, raden wij aan de medische handelingen niet te laten uitvoeren. Groepsleiding die wel een bekwaamheidsverklaring heeft, maar zich niet bekwaam acht – bijvoorbeeld omdat hij/zij deze handeling al een hele tijd niet heeft uitgevoerd – zal deze handeling eveneens niet mogen uitvoeren.

Groepsleiding die onbekwaam en/of zonder opdracht van een arts de voorbehouden handelingen verricht is niet alleen civielrechtelijk aansprakelijk (betalen schadevergoeding), maar ook strafrechtelijk (mishandeling).

Het schoolbestuur kan op zijn beurt als werkgever eveneens civiel- en strafrechtelijk aansprakelijk gesteld worden.

Om zeker te zijn dat de civielrechtelijke aansprakelijkheid gedekt is, is het raadzaam om, voordat er wordt overgegaan tot medisch handelen, contact op te nemen met de verzekeraar van de school. Het kan zijn dat bij de beroepsaansprakelijkheid de risico's die zijn verbonden aan deze medische handelingen niet zijn meeverzekerd. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, omdat wanneer de verzekeraar van één en ander op de hoogte wordt gesteld hij deze risico's kan meeverzekeren, eventueel tegen een hogere premie en onder bepaalde voorwaarden (bijvoorbeeld een bekwaamheidsverklaring)

Mocht zich onverhoopt ten gevolge van een medische handeling een calamiteit voordoen, stel u dan direct in verbinding met de huisarts en/of specialist van de leerling. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijke alarmnummer 112. zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van de leerling bij de hand heeft, zoals: naam, geboortedatum, adres, huisarts en specialist van het kind. Geef verder door naar aanleiding van welke handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en welke verschijnselen bij de leerling waarneembaar zijn.

BIJLAGEN

Toestemming tot handelen als een kind ziek wordt op school

Het kan voorkomen dat uw kind gezond naar school gaat en tijdens de schooluren ziek wordt, zich verwondt, door een insect wordt geprikt of iets dergelijks. In zo'n geval zal de school altijd contact opnemen met de ouders, verzorgers of met een andere, door hen aangewezen, persoon. Een enkele keer komt het voor dat deze personen niet te bereiken zijn.

Als deze situatie zich voordoet dan zal de groepsleiding een zorgvuldige afweging maken of uw kind gebaat is met een 'eenvoudige' pijnstiller of dat een arts geconsulteerd moet worden. Als u met bovenstaande akkoord bent, wilt u dan dit formulier invullen.

Ondergetekende gaat akkoord met bovengenoemde handelswijze ten behoeve van:

Naam leerling: .....

Geboortedatum: .....

Adres: .....

Postcode en woonplaats: .....

Mailadres: .....

Naam ouder/verzorger: .....

Telefoon thuis: .....

Mobiel nummer: Vader: Moeder: .....

Naam huisarts: Telefoon: .....

Naam huisartsenpraktijk: .....

Datum: .....

Plaats: .....

Handtekening: .....

LET OP: vul ook de volgende pagina in!

Mijn kind is overgevoelig/allergisch voor:

• **Medicijnen**

Naam: _____

• **Ontsmettingsmiddelen**

Naam: _____

• **Smeerseltjes tegen:**

Naam/product: _____

• **Pleisters**

Naam/soort: _____

• **Overig**

Naam/soort: _____

Ruimte voor zaken die hierboven niet genoemd zijn:

_____
_____

Te waarschuwen persoon, als ouders/verzorgers niet te bereiken zijn:

Naam: _____

Telefoon thuis: _____

Mobiel nummer: _____

**Het verstrekken van medicijnen op verzoek
voor het toedienen van de hieronder omschreven medicijn(en) aan:**

Naam leerling: .....

Geboortedatum: .....

Adres: .....

Postcode/woonplaats: .....

Naam ouder/verzorger: .....

Telefoon thuis: .....

Mobiel nummer: Vader: Moeder: .....

Telefoon werk: Vader: Moeder: .....

Naam huisarts/specialist: .....

Telefoon: .....

De medicijnen zijn nodig voor onderstaande ziekte:

.....
.....

Naam van het medicijn (in originele verpakking meegeven):

.....
.....

Medicijn dient dagelijks te worden toegediend op onderstaande tijden:

uur   uur   uur   uur

Medicijn(en) mogen alleen worden toegediend in de volgende situatie(s):

.....
.....

Formulier 2 (vervolg)

Dosering van het medicijn: .....

Wijze van toediening: .....

Wijze van bewaren: .....

Controle op vervaldatum door: ..... Functie: .....

Ondergetekende, ouder/verzorger van genoemde leerling, geeft hiermee aan de school c.q. de hieronder genoemde groepsleiding, die daarvoor een medicijninstructie heeft gehad, toestemming voor het toedienen van de bovengenoemde medicijn(en):

Naam: .....

Plaats: .....

Datum: .....

Handtekening: .....

Medicijninstructie

Er is instructie gegeven over het toedienen van de medicijnen op:

Datum: .....

Door (naam): .....

Functie: .....

Naam (instelling): .....

Aan: .....

Functie(s): .....

Naam + plaats school: .....

Uitvoeren van medische handelingen

Ondergetekende geeft toestemming voor uitvoering van de zogenoemde 'medische handeling' (BIG) op school, schoolreisje of schoolkamp bij:

Naam leerling: .....

Geboortedatum: .....

Adres: .....

Postcode/woonplaats: .....

Naam ouder/verzorger: .....

Telefoon thuis: .....

Mobiel nummer: Vader   Moeder: .....

Telefoon werk: Vader: Moeder: .....

Naam huisarts: Telefoon: .....

Naam specialist: Telefoon: .....

Naam contactpersoon:
(in ziekenhuis of anders)   Telefoon: .....

Beschrijving van de ziekte waardoor de 'medische handeling' op school bij de leerling nodig is:

.....
.....

Omschrijving van de uit te voeren 'medische handeling'

.....
.....

De 'medische handeling' moet dagelijks worden uitgevoerd op onderstaande tijden:

uur   uur   uur   uur

De 'medische handeling' mag alleen worden uitgevoerd in de hieronder omschreven situatie

.....
.....

Formulier 3 (vervolg)

Manier waarop de 'medische handeling' moet worden uitgevoerd:

Eventuele extra opmerkingen:

Bekwaamheidsverklaring aanwezig: Ja
 Nee

Instructie medisch handelen

Instructie voor de 'medische handeling' + controle op de juiste uitvoering is gegeven op:

Datum:

Door (naam):

Functie:

Naam (instelling):

Ondergetekende:

Ouder/verzorger:

Datum:

 Plaats:

Handtekening:

**Bekwaamheidsverklaring
voor het uitvoeren van een zogenoemde 'medische handeling'**

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling

.....
.....

Verklaart dat, (naam): .....

Functie: .....

Werkzaam bij: .....

Na instructie door ondergetekende, in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren.

De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

Naam leerling: .....

Geboortedatum: .....

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens:

.....
.....

De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop de leerling op school aanwezig is.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:

.....
.....

Ondergetekende: .....

Datum: ..... Plaats: .....

Handtekening: .....

Richtlijnen hoe te handelen bij een calamiteit

t.g.v. het toedienen van medicijnen aan een kind/het uitvoeren van een medische handeling

- Laat het kind niet alleen. Probeer rustig te blijven. Observeer het kind goed en probeer het gerust te stellen
- Waarschuw een volwassene (of laat één van de kinderen een volwassene ophalen waarbij u duidelijk instrueert wat het kind tegen de volwassene moet zeggen)
- Bel direct de huisarts en/of de specialist van het kind
- Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112
- Geef door n.a.v. welk medicijn of 'medische' handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan
Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van het kind bij de hand hebt (of laat ze direct door iemand opzoeken) zoals:
  - ❖ Naam van het kind
  - ❖ Geboortedatum
  - ❖ Adres
  - ❖ Telefoonnummer van ouders en/of andere, door de ouders aangewezen, persoon
  - ❖ Naam + telefoonnummer van huisarts/specialist
  - ❖ Ziektebeeld waarvoor medicijnen of medische handelingen nodig zijn
  - ❖ Bel de ouders (bij geen gehoor een andere, door de ouders aangewezen persoon)
  - ❖ Leg duidelijk uit wat er gebeurd is
  - ❖ Vertel, indien bekend, wat de arts heeft gedaan/gezegd
  - ❖ In geval van opname, geef door naar welk ziekenhuis het kind is gegaan